

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

Türkiye’de 2015-2020 Yılları Arasında Basılmış 6 Tonal
Dikte Kitabının Karşılaştırmalı İncelenmesi

A Comparative Analysis of 6 Tonal Dictation Books
Published Between Years 2015-2020 in Turkey

Ece Merve YÜCEER*
Ceylan ÜNAL AKBULUT**

Makale Türü/ Article Information/ Информация о Статье: Araştırma Makalesi/ Research Article/ Научная Статья

Atıf / Citation / Цитата

Yüceer, E. M. ve Ünal Akbulut, C. (2021). Türkiye’de 2015-2020 yılları arasında basılmış 6 tonal dikte kitabının karşılaştırmalı incelenmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 7 (28), 244-262.

Yüceer, E. M. & Ünal Akbulut, C. (2021). A comparative analysis of 6 tonal dictation books published between years 2015-2020 in Turkey. *The Journal of Kesit Academy*, 7 (28), 244-262.

 10.29228/kesit.52532

Geliş/ Submitted/ Отправлено: 15.08.2021
Kabul/ Accepted/ Принимать: 16.09.2021
Yayın/ Published/ Опубликованный: 25.09.2021

Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır. This article was checked by İntihal.net. Эта статья была проверена
Интихал.нет Bu makale Creative Commons lisansı altındadır. This article is under the Creative Commons license. Это
произведение доступно по лицензии Creative Commons.

*Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, eceyuceer@gmail.com

**Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, ceylanunal@hotmail.com

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

**Türkiye’de 2015-2020 Yılları Arasında Basılmış 6 Tonal Dikte Kitabının
Karşılaştırmalı İncelenmesi¹**

*A Comparative Analysis of 6 Tonal Dictation Books Published Between
Years 2015-2020 in Turkey*

Dr. Öğr. Üyesi Ece Merve YÜCEER

Doç. Dr. Ceylan ÜNAL AKBULUT

Öz: Müzik bilmek; minimum düzeyde notayı okuma, seslendirme ve yazmak anlamına gelmektedir. Uzmanlaştıkça notanın deşifre ve diktesi yapılabilir duruma gelinebilir. Dikte, duyulan ezginin müzik yazısıyla kâğıt üzerine aktarımı olarak tanımlanabilir. Müzik öğreniminin temellerinden olan solfej dersinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Dikte öğrenimi yoluyla, sadece müzik yazımının değil, müzikal işitmenin de iyileşmesi beklenen bir sonuçtur. Ülkemizde son yıllarda dikte kitaplarının artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Aynı amaca hizmet etse de, bu kitapların yöntem bakımından çeşitliliği dikkat çekmektedir. Ancak; Türkiye’de yayımlanan dikte kitaplarının incelendiği ve kullandıkları yöntemlerin karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. “Türkiye’de 2015-2020 Yılları Arasında Basılmış 6 Tonal Dikte Kitabının Karşılaştırmalı İncelenmesi” isimli çalışmada, ülkemizde 2015-2020 yılları arasında basılmış, tek sesli tonal dikte içeren kitaplar karşılaştırmalı şekilde incelenmiştir. Karşılaştırılırken; kitabın künye bilgileri ile birlikte, yazarın kitabın basıldığı tarihteki görevi, diktele- rin uzunlukları, kullanılan ölçü belirteçleri tonların hangi sırayla ilerlediği, diktelerin nasıl bir mantık çerçevesinde sıralandıkları ve varsa çalınma şek-

¹ “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir. Sorumlu Yazar: Ece Merve YÜCEER

Statements of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”: No conflicts of interest were reported for this article. Ethics committee approval is not required for this article. Corresponding Author: Ece Merve YÜCEER

liyle ilgili yönerge hakkında bilgi verilmiştir. Kitaplar arasındaki yöntem farklılıkları ve gelecekte yazılacak tonal dikte kitapları için öneriler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müzik eğitimi, solfej, kulak eğitimi, tonal, dikte.

Abstract: ‘Knowing music’ means being able to read, sing and write musical notation. As someone specialize, it can be possible to decipher and dictate the notes. Dictation can be defined as the transfer of the melody heard on a paper using musical notation which is an important component of the ear training lectures and music education. It is an expected result that not only music writing but also musical hearing will improve through practicing dictation. It has been observed that dictation books have increased in number in recent years in Turkey. Although they serve the same purpose, the diversity of these books in terms of methods that are used attracts attention. However; no study was found in which the dictation books published in Turkey were examined and the methods they used were compared. In the study named ‘A Comparative Analysis of 6 Tonal Dictation Books Published Between Years 2015-2020 in Turkey’, 6 monophonic tonal dictation books published between years 2015-2020 in Turkey were examined comparatively. When comparing; along with the bibliography of the book, information is given about the author's duty at the time the book was published, the length of the dictations, the order in which the tones progress, how the dictations are being ordered and, if any, the instruction about the way they are to be played. Methodological differences between the books and suggestions for future tonal dictation books are presented.

Keywords: Music education, solfège, ear training, tonal, dictation.

Giriş

Müzik ve enstrüman öğrenmek için temel gereksinimler; müzikal okuma, yazma ve işitme becerileridir. Bu becerileri kazanmak için kulak eğitimi ve solfej eğitimi, çoğu zaman küçük yaşlardan itibaren çalgı eğitimiyle eşzamanlı olarak verilmektedir. Yazma becerisini kazanmayı sağlayan belki de en doğrudan çalışma ise “dikte” olarak adlandırılmaktadır. Dikte, Güncel Türkçe Sözlükte “Bir başkasına o anda söyleyerek yazdırma, yazdırım” ve “Bu biçimde yazdırılan şey.”² anlamlarına gelmektedir.

Müzikte ise dikte, duyulan bir melodinin verilen referans ses ve birim nota de-

² URL-1

ğeri vasıtasıyla porteye aktarılmasıdır. Will'e göre, "Dikte alıştırmaları; ritim, melodi ve dinamikler olmak üzere üçe ayrılmış; ayrı ayrı zaman, ses ve gürlük ile ilgili bir arada yazılan bir yazıdır" (1939: 11). Yine Will'in aktardığına göre, 19. yy'ın başlarına kadar dikte çalışmalarına rastlanmamaktadır, solfej eğitiminin önemli bir parçası olan dikte çalışmaları için uzun yıllar özel kitaplar basılmamıştır; 1889 yılında Alman teorisyen Riemann'ın "Katechismus der Musik-Diktats" isimli dikte kitabı literatürde önemli bir yere sahiptir (1939: 2-10-14).

Notaya aktarım çalışmaları genellikle Do Majör tonundan başlanılarak ilgili minör tonlar da kapsanarak, genelde en fazla donanımda 5 diyez 5 bemol bulunduran tonlara doğru tek ses ve birden fazla sesli (2-3-4 sesli) olarak yapılmaktadır. Ritim olarak, birlik notalarla başlanıp, nota değerlerinin gittikçe küçültülmesi, noktalı ritim, senkop, üçleme eklenmesi de öğrencinin teorik bilgi seviyesine göre dikteye dâhil edilmektedir. Buna ek olarak, ileri düzeylerde çoksusli, makamsal, modal ve atonal dikteler de uygulanmaktadır.

Dikte becerisini kazandırmak amacıyla, yukarıda tarif edilen geleneksel yaklaşımın dışında farklı yaklaşımlar da ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları, tek başına ritim dikteleri, boşluk doldurma, önceden dinletilen melodide yapılan değişikliği fark etme ve hata bulma dikteleridir.

Dikte Yazım ve Çalım Uygulamaları

Dikte yazımı ve çalım ile ilgili bir standardizasyon bulunmamaktadır. Dikte uzunluğu için standart bir ölçü sayısı olmamakla birlikte, genelde 4-8-12-16 ölçülük (çift ölçü sayısına sahip) dikteler yaygındır. 4/4'lük ölçü belirteci birlik nota değeri ve adım adım hareketle³ (İng. stepwise motion) başlanarak daha sonra 2/4, 3/4, 6/8'lik gibi ölçü belirteçleri, modülasyon, daha geniş atlamalar⁴, yabancı sesler eklenebilir.

Bu dikteler çoğunlukla, dikte notaya alınmadan önce ve yazma işi bittikten sonra baştan sona duraksamadan çalınır. Dikte yazma esnasında ise kaç ölçünün kaç kez çalınacağı ile ilgili farklı uygulamalar mevcuttur. 1-2-4 ölçünün tek seferde yazdırılması ya da daha uzun kesitlerin, müzikal hafızayı güçlendirmek adına çalınması da başvurulan yöntemlerdir. Ezgi kesitlerinin ikişer, üçer kez tekrar edilmesi de yaygın uygulamalardır.

Dikteye hazırlık aşamasında, dikte tonunun duyurulması amacıyla kadans çalınması, gam ve arpejin solfej şeklinde söylenmesi, dikte öncesinde aynı tonda bir eserin solfejinin yapılması, ya da La sesi referans verilerek ilk sesin bulunması sağlanabi-

³ İnci ya da çıkıcı fark etmeksizin ardışık isimli iki notanın kullanımı "adım adım hareket" olarak adlandırılır.

⁴ İki nota arasında, ikiliden daha büyük bir aralık varsa "atlama" olarak adlandırılır. Atlama, yukarı ya da aşağı yönlü olabilir.

lır. Öğrencilere, dikte esnasında duydukları sesi adlandırabilmeleri için ya tonal bakış açısıyla tonik sesini referans almaları ya da başladıkları sestem referans olarak aralık ilişkilerini düşünmeleri tavsiye edilebilir. Uygulamada görülen bu denli farklı yaklaşımlar; sadece hocanın öğrenim gördüğü kurumdan getirdiği bir gelenek olmamakla birlikte, yıllar içinde oluşan tecrübe, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi ve becerisi ile de zamanla şekillenebilmektedir.

Problem

Türkiye’de 2015’ten sonra basılan dikte kitaplarının metodik farklılıkları nelerdir?

Alt Problemler

- Söz konusu dikte kitaplarının hedef okuyucu kitlesi kimlerdir?
- Kullanılan ölçü belirteçleri nelerdir ve her bir ölçü belirtecinin kullanılma sayısı nedir?
- Dikteler ne uzunluktadır?
- Dikteler hangi ses aralığında yazılmıştır?
- Hangi tonaliteler kapsamaktadır ve bu tonaliteler nasıl sıralanmıştır?
- Diktelerin nasıl çalınacağı ile ilgili bir yönerge verilmiş midir?
- Dikteler orijinal kompozisyon mu yoksa alıntı mıdır?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye’de 2015-2020 yılları arasında basılmış ve birbirinden farklı öğretim metotları sergileyen tonal dikte kitaplarındaki metodik yaklaşımları karşılaştırmak araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Daha önce dikte kitaplarını inceleyen ve karşılaştıran bir çalışmanın olmaması araştırmanın önemini gözler önüne sermektedir.

Sayıtlar

Araştırma kapsamında 2015 – 2020 yılları arasında Türkiye’de basılmış tüm tek sesli tonal dikte içeren kitaplara ulaşıldığı varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

“Türkiye’de 2015-2020 Yılları Arasında Basılmış 6 Dikte Kitabının Karşılaştırmalı İncelenmesi” isimli araştırmanın sınırlılığını, 2015-2020 yılları arasında Türkiye’de basılmış tek sesli dikte kitapları arasından tonal dikte içeren tüm kitaplar oluşturmaktadır. Modal, makamsal, çift sesli ya da daha fazla ses için yazılmış ya da yapılan literatür taramasında ismine rastlanmayan kitaplar araştırma dışında bırakılmıştır. Hata bulma ya da boşluk doldurma tarzında yazılmış dikteler çalışmanın kapsamı dışında

bırakılmıştır. Bu sebeple, Serhat Akyol (2015) *Ünitelerle Müzik Teorisi Solfej - 1 "Ritmik ve Ritim Eşlikli Okuma, Duyuma ve Dikte"* isimli kitabında bulunan toplam 33 "Melodik Dikte"nin, tamamı boşluk doldurma metoduyla yazıldığından araştırmanın sınırlılıkları dışında kalmıştır. Sayram Akdil (2004), *Temel Müzik Eğitiminde Dikte "Dört Kitap Bir Arada"* ve Sadık Özçelik (2010) *Müzikal Dikte Ve Solfej* ile Ebru Bulur (2021) *Dikte I* kitapları ise basım yılları sebebiyle sınırlılıklar dışındadır.

Buna göre incelenen kitaplar basım yılına göre ve alfabetik olarak sıralanmış şekilde aşağıdaki gibidir:

- Aynur Elhankızı (2015), *Dikte Çalışmaları "CD Destekli Ritmik, Tonal, Modal Ve Caz Müziğinden Esinlenilmiş Dikteler"*
- Gökhan Aladağ (2015), *Solfej-1 "Kanon - Dikte - Ritim"*
- Leyla Bekensir ve Duygu Deniz Demirel Cömert (2015), *Tek Sesli Melodik Dikteler Ve Ritmik Dikte Çalışmaları "CD Destekli Tonal Ve Ritmik Dikteler"*
- Özlem Özaltunoğlu (2016), *555 Melodik Dikte*
- Ozan Belge (2019), *Dikte 101*
- Onur Özmen (2019), *Op. 35 105 Tonal Ezgi "105 Tonal Deşifre Ve Dikte Parçası"*

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma, tanıtıcı amaca yönelik (betimsel) bir araştırmadır. Verilerin toplanması aşamasında nicel yaklaşım sergilenmektedir. Nicel yaklaşım Karadağın Doruk tarafından "Olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyan bir araştırma türleri"⁵ olarak tarif edilmiştir. Sınırlılıklarda belirtilen 6 kitap, hedef ve okuyucu kitlesi, ölçü belirteçleri, uzunluk, ses aralığı, kapsanan tonaliteler ve tonalitelerin sıralaması, çalmayla ilgili yönerge olup olmaması, orijinal kompozisyon olup olmamaları gibi değişkenler bakımından incelenip farklılıklar tespit edilecektir.

İlgili Yayın ve Araştırmalar

Yükseköğretim Kurumu Tez Tarama Merkezi'nde yapılan araştırmada, konuyla ilgili 6 adet teze ulaşılmıştır.

Özlem Özaltunoğlu (2011)'nin "Moveable - Do" Metodunun Lisans Öğrencilerinin Dikte Yazma Becerilerinin Geliştirilmesine Etkisi" isimli doktora tez çalışmasında, 2010-2011 Eğitim-Öğretim yılı 1. sınıf öğrencilerinden 38'ine öntest sontest kontrol

⁵ URL-2

gruplu deney yapılmıştır. 19’u aktarımlı (moveable) do, 19’u sabit (fixed) do yöntemiyle dikte yazmıştır. Sonuç olarak aktarımlı do metodunu kullanan öğrencilerin $p < .05$ anlamlılık düzeyinde daha başarılı olduğu görülmüştür.

Ercan Baş (2015)’ın “Ezgi Kalıpları Kullanılarak Başlangıç Solfej Ve Dikte Eğitime Yönelik Bir Model Üzerine Araştırma” isimli doktora tez çalışmasında, farklı dönem, tür ve bestecilerin eserlerinden çıkarılan karakteristik melodi yapılarından “Ezgi Kalıpları” üretilmiştir. 12 öğrencilik deney grubuna çalışma süresince bu kalıpları temel alan solfej ve dikte çalışmaları yaptırılmış, 12 öğrencilik kontrol grubu ise normal eğitimlerine devam etmiştir. Sonuç olarak, eğitiminde ezgi kalıplarını kullanan öğrencilerinin başarı düzeylerinin, kullanmayanlara oranla daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Yiğit Can Eyüboğlu (2017)’nin “Müzik Ve Bale Ortaokulları Müzik Bölümü 5. Sınıf Solfej - Dikte - Teori Dersi İçin Öğretim Programı Önerisi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında, 5. sınıf çalgı dersi öğretmenlerine anket uygulanarak 5. sınıf Solfej - Dikte - Teori dersi için 8 ünitelik bir program önerisi hazırlanmıştır. Bloom taksonomisindeki hiyerarşi bağlamında örnek solfej, dikte yöntem ve teknik önerileri sunulmuştur.

Onur Genç (2019)’in “Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin Aralık Duyumu Becerileriyle Dikte Yazım Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında, bir adet aralık, bir adet dikte testi araştırmacı tarafından hazırlanmış, müzik öğretmenliği öğrencilerinden 29’una uygulanmış; dikte başarısının dikey işitmeyle doğru orantılı olmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, dikey duyumu ve ses tespiti başarısı için ek çalışmalar yapılması önerilmiştir.

Ali Bilici (2020)’nin “Piyano İle Makamsal Dikte Yazma Becerilerinin Geliştirilmesi Üzerine Örnek Bir Çalışma Yöntemi” isimli doktora tezinde 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılı 3. sınıf müzik eğitimi öğrencilerine yapılan ön test-son test modelli çalışmada, çeşitli makamlarda dikte yazdırılmıştır. 11 öğrenciyle yapılan çalışmada, makamsal dikte yazmanın öğrencilerin işitmesinde orta ve yüksek düzeylerde etkili olduğundan söz edilmektedir.

Baran Doğan Ünal (2020)’in “Aksak Tartımlar ve Modalite Üzerine Teksesli Dikte Metodu Önerisi” isimli yüksek lisans tezinde aksak tartımlar ve modalite üzerine 50 adet tek sesli dikte yazmış ve çağdaş Türk bestecilerinin eserlerinden 10 tanesini dikteye uyarlamıştır. Araştırmacı, tez konusu olan aksak ritimde dikte çalışmalarının ileride yazacağı çoksesli eserler için ön çalışma olduğunu belirtmiştir.

Analiz

Aynur Elhankızı | Dikte Çalışmaları “CD Destekli Ritmik, Tonal, Modal ve Caz Müziğinden Esinlenilmiş Dikteler”

Yazar, kitabın basıldığı tarihte bir müzik bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. 2015 yılında Eğitim Kitabevi’nden çıkan kitap, 159 sayfa sayısına sahiptir. 9 bölümden oluşan kitapta, aralık, tonalite, ritim duyuşla ilgili çalışmalar ile birlikte, ritim diktesiyle aynı anda melodik dikte, yazılan diktede hata bulma, boşluk doldurma gibi çalışmalar da bulunmaktadır. Bu araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde, kitabın “5 Bölüm: Tek Sesli Melodik Dikteler” kısmı incelenecektir. Bu kısım 50 dikte içermektedir. Diktelerin yedisi Fa anahtarında yazılmıştır. Dikteler 8 ila 16 ölçü uzunluğundadır. Ses aralığı $Mi_2 - Fa$ diyez⁵’tir.

Tablo 1. Kitapta kullanılan ölçü belirteçleri

Ölçü Belirteci	Dikte Sayısı
2/4	10
3/4	13
C(4/4)	11
3/8	1
6/8	15
Toplam	50

Tablo 1’den de görüldüğü üzere, 50 dikte arasından en çok 6/8’lik, en az 3/8’lik ölçü belirteci kullanılmıştır.

Tablo 2. Kitapta kullanılan tonaliteler

Tonalite (Kitapta ortaya çıkış sırasına göre)	Dikte Sayısı
Do Majör	3
La minör	3
Sol Majör	4
Mi minör	4
Fa Majör	4
Re minör	3
Re Majör	5
Si minör	3
Si bemol Majör	3
Sol minör	3
La Majör	3

Fa diyez minör	5
Mi bemol Majör	3
Do minör	4
Toplam	50

Tablo 2’de görüldüğü üzere, en çok Re Majör ve Fa diyez minör tonlarda dikte-ler yazılmıştır.

Gökhan Aladağ | Solfej-1 “Kanon - Dikte – Ritim”

Yazar, kitabın basıldığı tarihte bir Güzel Sanatlar Lisesi’nde müzik öğretmeni olarak görev yapmaktadır. 2015 yılında Müzik Eğitim Yayınları’ndan çıkan kitap, 162 sayfa sayısına sahiptir. 50 dikte içermektedir. Bunlardan 44’ü tonaldır. Kitabın bölüm başlıkları: Temel Nota Bilgisi, Solfej Çalışmaları, Fa Anahtarında Solfej Çalışmaları, Kanon Çalışmaları, Dikte Çalışmaları, Ritim Çalışmaları olarak sıralanmıştır. Diktelerin kaç tekrarla, kaç ölçülük kesitlerle çalınması gerektiğine dair bir yönerge bulunmamaktadır. Dikteler sabit 8 ölçü uzunluğundadır. Ses aralığı Si₃ - Fa₄’tir.

Tablo 3. Kitapta kullanılan ölçü belirteçleri

Ölçü Belirteci	Dikte Sayısı
2/4	15
3/4	19
4/4	6
5/8	3
6/8	1
Toplam	44

Tablo 3’ten anlaşıldığı üzere, en çok 3/4’lük, en az 6/8’lik ölçü belirteci kullanılmıştır.

Tablo 4. Kitapta kullanılan tonaliteler

Tonalite (Kitapta ortaya çıkış sırasına göre)	Dikte Sayısı
Do Majör	14
Fa Majör	10
Sol Majör	10
Re minör	4
La minör	6
Toplam	44

Tablo 4’e göre, kitapta en çok kullanılan ton Do Majör, en az kullanılan ton ise Re minördür.

İlk dikteden itibaren 3, 4, 5, 6’lı atlamalar görülmektedir. Birinci dikteden itibaren 8’lik nota değerleri görülmektedir. İkinci diktede 16’lıklar görülmektedir. Üçüncü

diktede üçlemeler ve senkoplar bulunmaktadır. Daha ilk dikteden itibaren, ritim çeşitliliği dikkat çekmektedir.

Leyla Bekensir ve Duygu Deniz Demirel Cömert | Tek Sesli Melodik Dikteler ve Ritmik Dikte Çalışmaları – CD Destekli Tonal ve Ritmik Dikteler

Yazarlar, kitabın basıldığı tarihte konservatuvarda görev yapmaktadır. 2015 yılında Eğitim Yayınevi'nden çıkan kitap, 63 sayfa sayısına sahiptir. 129 dikte içermektedir. Bunlardan 104'ü melodik diktedir Kitabın konu başlıkları: Tek sesli Dikteler, Yönelmeler, Yabancı Sesler, Ritmik Dikteler olarak sıralanmaktadır. Kitap bir CD ile birlikte satışa sunulmuştur.

Dikteler 16 ölçü ile başlayıp 8'lik nota değeriyle birlikte 12 ölçüye düşmektedir. Ses aralığı Si bemol₃ – Sol diyez⁵'tir. Arızasız donanımdan başlayarak diyez ve bemol sayısını birer birer arttırmak suretiyle, 3 diyez ve 3 bemole kadarki Majör ve ilgili minör tonlarda dikte çalışmaları bulunmaktadır. Diktelerin nasıl kurgulandığı ve nasıl dinletileceğine ilişkin 11 maddelik ayrıntılı bir yönerge verilmiştir. Buna göre, dikteler soru-cevap şeklinde kurulan periyod formunda yazılmıştır. La notası diktelerden önce CD kayıtlarında referans sesi olarak verilmektedir. İlk 8 dikte dörder ölçülük kesitlerle, 9. dikteden itibaren ikişer ölçülük kesitlerle çalışılmıştır. En fazla 3 arızalı Majör ve minör tonlarda dikte yazılmıştır. Dikteler, Majör-İlgili minör şeklinde sıralanmıştır.

Tonaliteler, donanımdaki arıza sayısına göre sıralanmıştır. Majör tonun hemen ardından ilgili minörü de gösterilmiştir. No.76-99 dikteler arasında yönelme içeren dikteler bulunmaktadır. Majör tonlarda ilgili minöre yönelme görülürken, minör tonlarda IV. ve V. dereceye yönelmelere rastlanmaktadır. No.100-104 dikteler arasında altere sesler, alt komşu, geciktirme, kromatik sesler, *picardi üçlüsü* gösterilmektedir.

Tablo 5. Kitapta kullanılan ölçü belirteçleri

Ölçü Belirteci	Dikte Sayısı
2/4	31
3/4	30
4/4	23
6/8	20
Toplam	104

Tablo 5'e göre, en çok 2/4'lük, en az 6/8'lik ölçü belirteci kullanılmıştır.

Tablo 6. Kitapta kullanılan tonaliteler

Tonalite (Kitapta ortaya çıkış sırasına göre)	Dikte Sayısı
Do Majör	13
La minör	4
Sol Majör	8
Mi minör	8
Fa Majör	8
Re minör	9
Re Majör	7
Si minör	7
Si bemol Majör	7
Sol minör	7
La Majör	6
Fa diyez minör	8
Mi bemol Majör	6
Do minör	6
Toplam	104

Tablo 6’da görüldüğü üzere kitapta, en çok Do Majör, en az La minör tonalitede dikteler yazılmıştır.

Özlem Özaltunoğlu | 555 Melodik Dikte

Yazarın, İnönü Üniversitesi 2011’de tamamladığı “Moveable - Do” Metodunun Lisans Öğrencilerinin Dikte Yazma Becerilerinin Geliştirilmesine Etkisi” adlı bir doktora tez çalışması bulunmaktadır. Yazar, kitabın basıldığı sırada bir müzik bölümünde görev yapmaktadır. 2016 yılında Gece Kitaplığı’ndan çıkan kitap, 80 sayfa sayısına sahiptir. 553 dikte içermektedir.

Kitabın başında “Dikteye Başlarken” bölümünde; diktenin temel sesini belirleme, temel sesinin yerini belirleme, başlangıç sesini belirleme ve tonunu belirlemeyle ilgili önerilerde bulunulmakta, gamı oluşturan tetrakortlara ve donanımına dair teorik bilgi verilmektedir. Sesi tanımlaya yönelik alıştırmayı yaptırmaktadır. Diktede kullanılan ezgilerin, önce Majör, daha sonra 3, 6 ve 7. dereceleri altere edilerek adaş minör versiyonları verilmiştir. Sonraki aşamada ise, aynı donanıma ait minör tonda dikte verilmiştir. Donanımda en fazla 4 arıza bulunduran Majör ve minör tonlarda dikte alıştırmaları bulunmaktadır. Yazar, kendi özgün çalışmalarının yanı sıra, bestecilerin eserlerinden alıntı şeklinde dikteler de üretmiştir. Alıntılanan eserlerle ilgili kaynakça bulunmaktadır. Dikteler değişken uzunluktadır. Ses aralığı Sol₃ – Sol diyez (La bemol)⁵’tir.

Tablo 7. Kitapta kullanılan ölçü belirteçleri

Ölçü Belirteci	Dikte Sayısı
2/4	86
$\frac{3}{4}$	135
C(4/4)	74
¢(2/2)	19
3/8	1
6/8	237
12/8	1
Toplam	553

Tablo 7'ye göre, en çok 6/8'lik, en az 3/8'lik ve 12/8'lik belirteçte dikteler yazılmıştır.

Tablo 8. Kitapta kullanılan tonaliteler

Tonalite (Kitapta ortaya çıkış sırasına göre)	Dikte Sayısı
Do Majör	27
Do Altere	18
La minör	20
Fa Majör	28
Fa Majör Altere	20
Re minör	22
Sol Majör	25
Sol Majör Altere	19
Mi minör	20
Si bemol Majör	25
Si bemol Majör Altere	21
Sol minör	22
Re Majör	25
Re Majör Altere	14
Si minör	15
Mi Bemol Majör	25
Mi Bemol Majör Altere	21
Do minör	20
La Majör	25
La Majör Altere	19
Fa diyez minör	20
La bemol Majör	21
La bemol Majör Altere	10
Fa minör	20

Mi Majör	20
Mi Majör Altere	11
Do diyez minör	20
Toplam	553

Tablo 8’e göre, kitaptaki diktelerde en çok kullanılan tonalite Fa Majör, en az kullanılan ise La bemol Majör altere’dir.

Onur Özmen | Op. 35 105 Tonal Ezgi “105 Tonal Deşifre ve Dikte Parçası”

Yazar, kitabın basıldığı tarihte bir konservatuvarda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. 2019 yılında Akademisyen Kitabevi’nden çıkan kitap, 35 sayfa sayısına sahiptir. 105 ezgi içermektedir. Ezgiler hem solfej, hem de istenilirse dikte yapılabilir nitelikte kurgulanmıştır. İncelenen diğer dikte kitaplarından farklı olarak, her bir ezgiye tempo belirteci ile dinamikler eklenmiştir. Ezgiler sabit 16 ölçü uzunluğundadır. Ses aralığı La³ - Fa⁵’tir.

Kitap yazar tarafından iki ana bölüme ayrılmaktadır. “Sistematik Bölüm”, teori konularının yavaş yavaş entegre edildiği, kolaydan zora doğru sıralanan 45 dikte içermektedir. 60 diktelik “Serbest Bölüm”de ise zorluğa dair böyle bir sıralama bulunmayıp, önceki bölümde öğrenilenleri pekiştirme niteliği taşımaktadır. Çalışmalar için yazar tarafından ses alma, ses bulma, hız, dinamikler, günlük çalışma süresi vb. konulara da değinen detaylı bir öneri sayfası yazılmıştır. Kitaptaki iki adet dikte de, literatürden tanınmış melodilerin dikte uyarlaması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yazar bu dikteleri “bozulmuş tema” olarak tanımlamaktadır.

Tablo 9. Kitapta kullanılan ölçü belirteçleri

Ölçü Belirteci	Dikte Sayısı
2/4	37
3/4	31
4/4	26
6/8	11
Toplam	105

Tablo 9’a göre, en çok kullanılan ölçü belirteci 2/4’lük, en az kullanılan 6/8’liktir.

Tablo 10. Kitapta kullanılan tonaliteler

Tonalite (Kitapta ortaya çıkış sırasına göre)	Dikte Sayısı
Do Majör	45
La minör	11
Sol Majör	4
Fa Majör	2
Mi minör	2

Re minör	1
Si bemol Majör	5
Sol minör	3
Re Majör	5
Si minör	3
Mi bemol Majör	4
Do minör	6
La Majör	2
Fa diyez minör	2
Mi Majör	3
La bemol Majör	1
Do diyez minör	3
Fa minör	3
Toplam	105

Tablo 10'a göre, en çok kullanılan tonalite Do Majör, en az kullanılan ise Re minör ve La bemol Majör'dür.

Ozan Belge | Dikte 101

Yazar, kitabın basıldığı tarihte bir konservatuvarda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. 2019 yılında Müzik Eğitim Yayınları'ndan çıkan kitap, 29 sayfa sayısına sahiptir. 101 dikte içermektedir. Dikteler sabit 16 ölçü uzunluğundadır. Ses aralığı La₃ - Si₃'tir.

Kitabın giriş bölümünde yazan açıklamalara göre dikteler, başlangıç düzeyinden ileri düzeye ve yanaşık seslerden başlayarak sırasıyla 3, 4, 5'li atlamalar içeren diktelere doğru sıralanmıştır. Arızasız, tek arızalı ve iki arızalı donanıma sahip Majör ve minör tonalitelere dikteler yazılmıştır. Diktelerin çalınma şekli üzerine bir öneri bulunmamaktadır.

Tablo 11. Kitapta kullanılan ölçü belirteçleri

Ölçü Belirteci	Dikte Sayısı
2/4	35
3/4	27
4/4	26
3/8	10
6/8	3
Toplam	101

Tablo 11’de görüldüğü üzere, 2/4’lük ölçü belirteci en çok, 6/8’lik ise en az kullanılmaktadır.

Tablo 12. Kitapta kullanılan tonaliteler

Tonalite (Kitapta ortaya çıkış sırasına göre)	Dikte Sayısı
Do Majör	21
Sol Majör	13
La minör	9
Fa Majör	12
Re minör	9
Mi minör	12
Si bemol Majör	7
Re Majör	10
Si minör	5
Sol minör	3
Toplam	101

Tablo 12’ye göre, Do Majör en çok, Sol minör ise en az kullanılan tonalitelerdir.

Tablo 13. Dikte Kitaplarının Karşılaştırması

Yazar	A. Elhankızı	G. Aladağ	L. Mamedova Bekensir, D. D. Demirel Cömert	Ö. Özaltunoğlu	O. Belge	O. Özmen
Kitabın adı	Dikte Çalışmaları	Solfej-1 “Kanon-Dikte-Ritim”	Tek Sesli Melodik Dikteler ve Ritmik Dikte Çalışmaları	555 Dikte	Dikte 101	Op. 35 105 Tonal Ezgi
Yayınevi	Eğitim Yayınevi	Müzik Eğitimi Yayınları	Eğitim Yayınevi	Gece Kitablığı	Müzik Eğitimi Yayınları	Akademisyen Kitabevi
Birinci basım	2015	2015	2015	2016	2019	2019
Sayfa sayısı	159	168	63	80	29	35
Kitabın hedef kitlesi/ amacı	Tüm müzik eğitimi veren kurumların dikte derslerinde kaynak kitap olarak	Müzik ve öğretmenleri öğrenciler	Eğitim fakülteleri, konservatuvarlar, güzel sanatlar lisesi ve fakültesi,	Tüm müzik eğitimcileri ve öğrencileri	Yeni başlayanlar, kendini geliştirmek isteyenler, eğitimciler	Deşifre becerisini geliştirmek isteyen öğrenciler

	kullanılması		askeri bando öğrencileri			
CD	✓	-	✓	-	-	-
Dikte sayısı	50	44	104	553	101	105
Dikte uzunluğu	8-12-16 ölçü	8 ölçü	16 ölçü ile başlayıp 8'lik ölçü	4-8-10-12 ölçü	16 ölçü	16 ölçü
Ses aralığı	Mi ₂ – Fa ₅ diyez ₅	Si ₃ - Fa ₅	Si bemol ₃ - Sol ₃ diyez ₅	Sol ₃ – Sol ₃ (La bemol) ₅	La ₃ – Si ₅	La ₃ - Fa ₅
Kapsadığı Majör ve minör tonaliteler	En fazla 3 arızalı	En fazla tek arızalı	En fazla 3 arızalı	En fazla 4 arızalı	En fazla 2 arızalı	En fazla 4 arızalı
Dinamik	-	-	-	-	-	✓
Eğitimci bestesi/ diğer	Evet/-	Evet/-	Evet/-	Evet/ beste-cilerden alıntılar	Evet/-	Evet/ "bozulmuş tema"
Kaynakça	✓	-	-	✓	-	-

Tablo 13'te tüm dikte kitaplarının yazar isimleri, basıldığı yayın evi ve tarihi, basım sayısı, sayfa sayısı, hedef kitlesi ve amacı, CD olup olmadığı, dikte sayısı, uzunluğu, ses aralığı, kapsadığı tonaliteler, dinamik, eğitimci bestesi ya da diğer olup olmadığı ve en son olarak kaynakça bulunup bulunmadığı karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

Bulgular

İncelenen 6 kitaba dair bulgular aşağıda sıralanmıştır:

- İki yayınevinde, farklı yazarlardan ikişer dikte kitabı basılmıştır.
- Üç kitabın 2015 yılında, birinin 2016'da, ikisinin ise 2019'da yayınlandığı görülmüştür.
- Sayfa sayıları 29 ila 168 arasında değişmektedir.
- Hedef kitle; müzik öğretmenleri, öğrencileri, müzik eğitimi veren kurumlar, yeni başlayıp kendisini geliştirmek isteyenler, deşifre becerisini geliştirmek isteyen öğrenciler, eğitim fakülteleri, konservatuvarlar, güzel sanatlar lisesi ve fakültesi, askeri

bando öğrencileridir.

- Kitapların ikisi CD ile birlikte sunulmaktadır.
- Dikte sayıları 44 ile 553 arasında değişkenlik göstermektedir.
- Kitap içerisinde dikte uzunlukları değişken olanlarla birlikte, sadece sekiz ya da sadece on altı ölçü uzunlukta dikte çalışmaları içeren kitaplar mevcuttur.
- Tüm dikte kitapları Si₃ - Fa₅ ses aralığını kapsamakla birlikte, basta Mi₂ tizde Sol diyez₅ dikliklerinin kullanıldığı kitaplar da mevcuttur.
- Kapsanan tonalitelerin aynı olmadığı görülmüştür. Kapsanan tonaliteler tek arızalılar ile en fazla 4 arızalı olanlar arasında değişmektedir.
- Diktede dinamik kullanımına, incelenen tek bir kitapta rastlanmıştır.
- Kitapların hepsi eğitimcilerin kendi bestelerini içermekle birlikte; kitaplardan birinde, tanınmış bestecilerin eserlerinden kesitler, birinde ise klasik batı müziği literatüründen tanınmış temalardan 2 adedinin uyarlaması bulunmaktadır.
- Kaynakçanın iki kaynakta bulunduğu tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Dikte, öğrenciler solfej eğitimi alırken, ses kaynağından gelen melodiyi müzik yazısı ile kâğıda aktarmasıdır. Bilice’de aktarıldığı üzere, Özçelik’ e (2010) göre dikte, kişinin hafızasında bulunan veya dışarıdan duyduğu bir ezgiyi, tüm müzikal unsurları ile birlikte notaya dökmesidir (2020: 3). Dikte eğitiminde genel olarak; nota isimleri, ritimler, melodik hafıza, tonalite bilgisi, modülasyon algısı, müzik cümlesini kavrama, ses aralığını ayırt etme ve müzikal analitik düşünme kavratılmaktadır. Kaya ve Afacan’a göre (2017) “Ezgisel dikte çalışmasında eğitimci, bir müzik cümlesini seslendirir ve öğrenciler bu müzik cümlesini dinleyerek kâğıda dökerler. Burada amaç öğrencilerin işitsel algılarını geliştirirken aynı zamanda nota yazım kabiliyetlerini de arttırmaktır (Tremblay ve Champagne, 2007: 208)”⁶ Dikte yazmayı öğrenen öğrenci, nota değerleri, sus değerleri, ölçü belirteçleri, tonalite, tempo, gürlük, altere sesler, modülasyona dair bilgi sahibi olmuş olmaktadır. Verilen melodiyi birim değerinde yazabilmeyi kavramaktadır. Dikte çalışmaları ile işitme düzeyi geliştiğinden, dikte yazmanın enstrüman icrasında da olumlu etkiye yol açtığı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında, Türkiye’de 2015-2020 yılları arasında baskısına ulaşılan tek sesli tonal altı dikte kitabı incelenerek karşılaştırılmıştır. Bu kitaplarda, kullanılan ölçü belirteçlerinin aynı olmadığı görülmüştür. Bazı yazarlar sadece basit zamanlı ölçü belirteçlerine değinirken (2/4, 3/4, 4/4 vb. gibi) bazıları bileşik zamanlı belirteçleri de

⁶ URL-3

(6/8, 12/8) kullanmıştır. Tonalitelerin kitap içerisindeki sıralanışında farklı yaklaşımlara rastlanmıştır. Do Majör tüm kitaplarda başlangıç tonu olurken, devamında ilgili minörün (La minör), adaş minörün (Do minör) ya da donanımda bir fazla arızalı Majör tonun (Sol Majör ya da Fa Majör) görülmesi yazardan yazara değişiklik göstermektedir. Donanımında daha fazla arıza bulunduran tonlar diktelere eklenirken, diyezli tonların mı yoksa bemollü tonların mı ilk ekleneceği hakkında genel geçer bir kullanım görülmemektedir. Ayrıntılı girişte yer alan dikte seslendirme yönergelerinin yanı sıra, girişte yönerge eklemeyen ya da diktelere nasıl çalınacağı ile ilgili tasarrufu tamamen öğretmene bırakan bir yaklaşım da gözlemlenmiştir. Vurgulanan tonalitenin aynı olmadığı görülmüştür. Do Majör bazı kitaplarda en çok dikte yazdırılan ton olurken, bazılarında tonların kullanım sayısı hemen hemen eşittir.

Ülkemizde yazılacak dikte kitaplarında, sistematik olarak ölçü belirteçlerinin, tonalite sıralamalarının önceden belirlenmesi; her yaş grubuna uygun metodolojik yaklaşımda bulunulmasının, diktenin nasıl çalınacağı ile ilgili yönerge verilmesinin, kitapla birlikte dikte ses kaydı sağlanmasının bir avantaj olacağı düşünülmektedir. Dikte kitaplarında; aralık duyma, ritim diktesi, hata bulma, boşluk doldurma gibi farklı çalışmaların yer alması; ya da bu çalışmaların da ders içeriğine eklenmesi, işitme derslerindeki tekdüzeliği azaltarak dersi daha çekici hale getireceği varsayılmaktadır. Suslarla ilgili egzersiz yapmak için, cümle başlarında ya da eksik ölçüyle başlayan diktelere de kitapta yer alması önerisinde bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aladağ G. (2015). *Solfej-1 "kanon - dikte – ritim"*. Müzik Eğitimi Yayınları.
- Akdil S. (2004). *Temel müzik eğitiminde dikte "dört kitap bir arada"*. İmaj Matbaacılık.
- Akyol S. (2015). *Ünitelerle müzik teorisi solfej - 1 "ritmik ve ritim eşlikli okuma, duyma ve dikte"*. Pan Yayıncılık.
- Baş E. (2015). *Ezgi kalıpları kullanılarak başlangıç solfej ve dikte eğitimine yönelik bir model üzerine araştırma* [Doktora tezi]. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bekensir L. Demirel ve Cömert D. D. (2015). *Tek sesli melodik diktelere ve ritmik dikte çalışmalarını "CD destekli tonal ve ritmik diktelere"*. Eğitim Yayınevi.
- Belge O. (2019). *Dikte 101*. Müzik Eğitimi Yayınları.
- Bilici A. (2020). *Piyano ile makamsal dikte yazma becerilerinin geliştirilmesi üzerine örnek bir çalışma yöntemi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bulur E. (2021). *Dikte I*. Eğitim Yayınevi.
- Elhankızı A. (2015). *Dikte çalışmaları "CD destekli ritmik, tonal, modal ve caz müziğinden"*

esinlenilmiş dikteler. Eğitim Kitabevi.

Eyüboğlu Y. C. (2017). *Müzik ve bale ortaokulları müzik bölümü 5. sınıf solfej - dikte - teori dersi için öğretim programı önerisi* [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Genç O. (2019). *Müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin aralık duyumu becerileriyle dikte yazım becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özaltunoğlu Ö. (2011). *“Moveable - Do” Metodunun lisans öğrencilerinin dikte yazma becerilerinin geliştirilmesine etkisi* [Doktora tezi]. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

_____ (2016). *555 melodik dikte*. Gece Kitaplığı.

Özçelik S. (2010). *Müzikal dikte ve solfej*. Başkent Matbaacılık.

Özmen O. (2019). *Op. 35 105 tonal ezgi “105 tonal deşifre ve dikte parçası”*. Akademisyen Kitabevi.

Ünal B. D. (2020). *Aksak tartımlar ve modalite üzerine teksesli dikte metodu önerisi* [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Will R. T. (1939). *The history and development of musical dictation*. [Master of music]. University of Rochester.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: Türk Dil Kurumu sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 13.08.2021).

URL-2: Karadoğan Doruk S. (2017) *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Pegem Yayınevi. <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/sbayontemleri.pdf> (Erişim Tarihi: 16.08.2021)

URL-3: Kaya E. E., Afacan Ş. (2017) *İki sesli dikte ve solfej çalışmaları*. Pegem Yayınevi. <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/3082017154642pdf.pdf> (Erişim Tarihi: 13.08.2021)